№ 1 (259)

Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САРДАҤА

СССР өлөҥүөк ороҥуоннааҕы комитетын уонна
үлэһиттэр депутаттарын ороҥуоннааҕы Советын органа
 орган Оленекского райкома КПСС и
районного Совета депутатов трудящихся

№ 2 (260) | ОПТУОРУННЬУК Тохсунньу 8 к. 1957 с. | Тахсара 3-с сыла.

ОБЩЕСТВЕННАЙ СҮӨҺҮНҮ УОННА КЫРЫМАХТААХ ХАРА САҺЫЛЛАРЫ ИИТЭР ЫЧЧАТ-КОМСОМОЛЬСКАЙ БИРИГЭЭДЭЛЭРИН УОННА БИИРДИИ КОМСОМОЛЕЦТАРЫН

Ороҥуоннай социалистическай куоталаһыыларын УСУЛУОБУЙАТА

1. ТАБА ИИТИИТИГЭР

1957 сыл сэтиннии ый 1 күнүгэр диэри хас сүүстүү ийэ табаттан 80-тан итэҕэһэ суох тугуттары иитэн таһаарарга.

Бөдөҥ табалары 95 бырыһыантан итэҕэһэ суохтарын иитэри ситиһэргэ.

Производственнай былааныгар көрүллүбүт дьаһаллар (быраактааһын, зооветеринарнай дьаһаллар, зооветеринарнай үөрэх уо. д. а.) хаачыстыбалаахтык уонна бириэмэтигэр толоруллалларын хааччыйарга.

Балаккалар уонна ураһалар ыраас буолуулларын, хас биригээдэ ахсын кыһыл мунуктар үлэлиллэрин ситиһэргэ.

2. ЫНАХ СҮӨҺҮ ИИТИИТИГЭР

1957 сыл сэтиннии ый 1 күнүгэр дылы хас биирдии ынахтан ортотунан 700 литртэн итэҕэһэ суох үүту ылары ситиһэргэ.

Харайарга бэриллибит ныырэйдэри 100 бырыһыан иитэн таһаарарга.

Ынаҕы иккитэ, үстэ ыаһыны уонна ныырэйдэри илиинэн аһатыыны олохтуурга.

Сүөсүһүттэр олорор дьиэлэрэ ыраас буолуулларын итиэннэ ферма аайы кыһыл мунуктар үлэлиллэрин ситиһэргэ.

3. САҺЫЛ ИИТИИТИГЭР

1957 сыл сэтиннии ый 1 күнүгэр дылы хас биирдии ийэ саһылтан ыччат биригээдэтинэн 3 оҕо, оттон биирдии саһыл көрөччүнэн 3,5 оҕо ылыллыахтаах.

Улахан саһыл 100 бырыһыан тыыннаах иитиллиитин ситиһэргэ.

Производственнай былааныгар көрүллүбүт дьаһаллар (банитировка, зооветеринарнай дьаһаллар, зооветеринарнай үөрэх уо.д.а.) хаачыстыбалаахтык уонна бириэмэтигэр толоруллалларын хааччыйарга.

Саһыл клеткалара, саһыл аһылыгын бэлэмнии куукуна уонна олорор дьиэлэр ыраас буолуулларын ситиһэргэ.

4. ТҮҮЛЭЭХ БУЛТААҺЫНЫГАР

1956-1957 сыллардаах түүлээх бултааһынын сезонугар производственнай былааны ыччат биригээдэтинэн 120 бырыһыан, оттон биирдиилээн эдэр булчутунан 150 бырыһыантан итэҕэһэ суох толорго итиэннэ туттарыллар түүлээх үчүгэй хаачыстыбалаах буоларын ситиһэргэ.

Ыччат-комсомольскай биригээдэлэрин уонна биирдиилээн комсомолецтарын, ыччаттарын ороҥуоннааҕы социалистическай куоталаһыыларыгар кыайбыттарга маннык наҕарааданы олохтуурга:

Биир бастакы бириэмийэни—бастакы миэстэни ылбыт биригээдэҕэ ЫБСЛКС райкомун Көһө сылдьар Кыһыл вымпела туттарыллар уонна биригээдэ членнэрэ комсомол райкомун **хайҕабыл лиһинэн** наҕараадаланаллар.

Биир иккис бириэмийэни—иккис миэстэни ылбыт биригээдэ, биригээдэ членнэрэ комсомол райкомун **хайҕабыл лиһинэн** наҕараадаланаллар.

Тахсыбыт алҕастары тиһэҕэр тиийэ көннөрүөххэ

ССКП Киин Комитета уонна СССР Министрдэрин Совета, сир оҥоһуутун итиэннэ сүөһү иитиитин тосту өрө көтөҕөр кылаабынай сорукка сөп түбэһиннэрэн, колхозтар бэйэлэрин олохтоох усулуобуйаларыттан көрөн, бэйэлэрин Устааптарыгар наадалаах уларыйыылары уонна эбиилэри киллэрэллэригэр сүбэлээбитэ.

Олохтоох партийнай, советскай тэрилтэлэр уонна тыа хаһаайыстыбатын органа бу дьыаланы олохтоох киллэрингэ колхозтарга быһаччы көмөнү оҥоруохтаахтар этэ.

Ол эрээри бу эпиэттээх үлэни салайыыга уонна тэрийиигэ тыа хаһаайыстыбатын ороҥуоннааҕы управлениета (начаалыннык таб. Ефимов) быстаанник үлэлээтэ, салалтаны кыайан олохтообото.

Ити түмүгэр «Победа» колхоз (председ. т. Христофоров) баччааҥҥа диэри райисполкомҥа уларыйыылары уонна эбиилэри киллэрбит Устаабын регистрацияҕа туруора илик. Оттон «Ээйик», «Ленин суола» уонна «Коммунизм» колхозтар уларыйыылары уонна эбиилэри киллэрэллэригэр сокуоҥҥа сөп түбэһиспэт сорох балаһыанньалары көрүммүттэр. Ити фактар оһуоба колхозка чилиэни ылыыга таһаарыллыбыттарын ыйыахха наадалаах.

«Коммунизм» колхоз Устаабыгар хас сааһыттан колхозка киирии бэрээдэгэ ыйыллыбатах, оттон Сталин аатынан уонна «Ээйик» колхозтар суутунан быыбардыыр бырааптара быстыбыт дьоҥҥору колхозка ылбат туһунан Устааптарыгар көрүммүттэр, ону ааһан «Ээйик» колхоз кинилэр оҕолоро хас да сыл устата обществоҕа туһалаах үлэҕэ сылдьан, үтүө суобастаахтык үлэлээбит эрэ буоллахтарына уонна урукку кулаактар итиэннэ кинилэр кэргэттэрэ үс сыл устатыгар чиэһинэй үлэлэриннэн уонна советскай былаас дьаһалларын өйүүллэриннэн көммут эрэ буоллахтарына колхозка ылылларын курдук көрүммүттэр.

Колхозка ылыыны маннык хааччахтааһын 1935 сылга тахсыбыт биримиэринэй Устаан эргэрбит, балаһыанньатын, бу бириэмэҕэ биһиги дойдубутугар тахсыбыт кылаассабай уларыйыылары учуоттаабакка эрэ, түбэһиэх ылыллыбыттыттан оҥоһуллубут.

«Коммунизм» колхоз, чилиэттэр колхозка бастаан киирэллэригэр холбообут үнтэриттэн (кинилэр ханнык да биричиинэнэн колхозтан тахсыбыттарын иһин) адьаһын бэриллибэт гына Устаабыгар көрүммүт. Бу биримиэринэй Устаан 10-с ыстатыйатыгар сөп түбэһиспэт, эбэтэр кинилэр холбообут үнтэрин сыанатыттан түөртэн эбэтэр иккиттэн биириҥэр диэри колхозтан тахсалларыгар харчынан ылыахтаахтар. Маны сэргэ колхозтан араас биричиинэлэриннэн тахсааччы баар буолуон сөп, онуоха барытыгар биир кээмэйи туттар сатаныа суоҕа.

«Ээйик» колхоз үлэ эбэһээтэлиннэй минимумун колхозтаах хаһаайыстыба баһыттан биир киһи ытыктанар биричиинэтэ суох толорботоҕуна, бу хаһаайыстыба бары сүөһүтүн үс гыммыт биирин тутан ылан колхозка уонсайданарга көрүллүбүт.

Маныаха биримиэринэй Устаан 17 пуунугар көрүллэр миэрэлэр толору сөптөөхтөрүн үрдүнэн, кинилэр бас билэр сүөһүлэрин, тутан ылыыны, Устаапка көрүнүү табыгаһа суох. Бу колхоз маны сэргэ колхозтаахтарга тиксэр дохуоттарыттан ый аайы 50 бырыһыаныттан ордуга суоҕунан авансалаһыны көрүммүтэ ССКП КК уонна СССР Министрдэрин Советын уураахтарыгар сөп түбэһиспэт.

Ол курдук колхоз сылга хас төгүл колхозтаахтар уонсай мунньахтарын оҥорору Устаабыгар быспатаҕа чуолкайданыахтаах.

«Коммунизм» колхоз ревизиялыыр комиссия састаабын колхозтаахтар уонсай мунньахтара талбыта бүтэһиктээх буолар диэн көрүммүтэ табыгаһа суох, ол курдук итини райсовет исполкома хайаан да бигэргэтиэхтээх. Ол курдук колхоз юридическай сырайдар быһаарар характердаах боппуруостарын (күһаҕан көрүүттэн сүөһүнү өлөрүү-сүтэрии уонна дьиссипилиинэн кэһии иһин) учаастаатыы производственнай мунньахтарга көлөһүн күнүнэн ыстараантыыр суоллары көрүммүтэ чуолкайданара наада.

Биримиэринэй Устаан уларыйыылар уонна эбиилэр киллэриллибиттэриттэн оҥоһуллубут эрэ буоллаҕына уонна колхозтаахтар уонсай мунньахтарынан ылыллыбытын итиэннэ райсовет исполкомунан регистрацияламмытын кэннэ кини колхоһунай олох төрүт сокуона оуолар уонна кини туолуута бары колхозтарга булгуччулаах.

Онон Устаабы оҥоруурга кинини техническэй итиэннэ редакционнай өттүнэн киһи барыта өйдүүр гына үчүгэйдик чочуйуурга сүрүн болҕомто ууруллуохтаах.

Ол эрээри бу улахан сыраны уонна эпиэтинэһи эрэйэр үлэҕэ «Ээйик», «Ленин суола» о.д.а. колхозтар аныаха диэри көтүмэхтик сыһыаннаһаллар. Кинилэр эбии киллэриилэри уонна уларыйыылары тус-туспа кумааҕыга харандааһынан эбэтэр чэрииниленэн суруйбуттара сатаҕай сылдьар. Онон итиэннэ барытын бэрээдэктээн туран кинини типографическай ньыманан сөп ахсаанныах гына бэчээттээһини ситиһиэххэ.

Советскай партийнай тэрилтэлэр бу күннээҕи тирээн турар соруктарынан биримиэринэй Устаапка уларыйыылары уонна эбиилэри киллэриҥэ тахсыбыт алҕастары тутатына көннөрүүгэ дьоһуннаах үлэни тэрийэллэрэ буолар.

П. Иванов,
Ороҥуон прокурора, иккис кылаастаах юрист.

Кинигэ ыйын өссө ситиһиилээхтик ыытыахха

Ахсыннаы ый республика үрдүнэн кинигэ ыйынан биллэриллибитэ. Итиннэхэ олоҕуран райпо правлениета сэтиннии ый бүтэһигэр кинигэ ыйын кыайыылаахтык ыытар туһугун боппуруоһу көрбүтэ уонна кэккэ быһаччы тэрээһин дьаһаллары ылбыта.

Табаарынай ыскылаат биир эркинигэр, смешаннай маҕаһыын биир эркинигэр аналлаах кинигэ полкалара оҥоһуллубута. «Победа», «Коммунизм» колхозтар табаны иитэр стадаларыгар, кинигэни тиэйэ сылдьан атыылааһын олохтоммута, ороҥуон кинигэр тута сылдьан атыылааччылар, атыылааччыта суох ларектарга кинигэ атыылааһына эмиэ тэриллибиттэрэ.

Кинигэни атыылааһыҥҥа итинник дьаһаллар түмүктэригэр кинигэни атыылааһыҥҥа «Холбоһунан» ахсыннаы ыйга тиэрдиллибит былаан 290 бырыһыан толорулунна, эбэтэр былааны таһынан 5.690 солкуобайдаах кинигэ нэһилиэннэҕэ атыыланна.

«Коммунизм» колхоз стадаларыгар тиэйэ сылдьан атыылааччы таб. Соломонов П. П., кыһыл чуум үлэһитэ таб. Христофорова, тута сылдьан атыылааччылартан т. т. Наумова, Семенова, смешаннай маҕаһыын продавеһа таб. Яковлева кинигэни атыылааһыҥҥа биллэриллибит ыйга ордук кыһаммыылаахтык үлэлээтилэр. Онон нэһилиэннэҕэ политическай, художественнай уо. д. а. араас сыаналаах кинигэлэри тириэрдиҥэ балачча түмүктээх үлэ ыытылынна. Ити түмүктэр нэһилиэннэ кинигэҕэ наадыйыыта лаппа үрдээбитин көрдөрөр.

Саха АССР правительствота уонна «Холбос» 1957 сыл тохсунньу ыйы кинигэни салгыы атыылааһын ыйынан биллэрдилэр. Биһиги ороҥуоҥҥа 4 тыһыынча солкуобайдаах кинигэни атыылыыр былааны тириэртилэр. Итиннэ сибээстээн нэһилиэктэр, колхозтар салайааччылара, партийнай, комсомольскай тэрилтэлэр секретардара кинигэни колхозтаахтарга, сулууспалаахтарга, рабочайдарга маассабайдык атыылааһыҥҥа наадалаах дьаһаллары ылыахтаахтар.

Нэһилиэннэ ортотугар кинигэ уһулуччу суолтатын туһунан өйдөтүүлээх үлэни ыытан, тохсунньу ыйга кинигэни атыылааһын ыйыгар бэриллибит былааны ситиһиилээхтик толоруохха.

И. Ильин,
Райпо правлениетын председателэ.

БАСТЫҢ ОПЫТ ТРИБУНАТА

КЫРСАҺЫТ, КЫРЫНААСЧЫТ ВАСИЛИЙ СОФРОНОВ

Дьэлиндэ нэһилиэгинээҕи Сталин аатынан колхоз биллиилээх булчутун Василий Софронович Софронов аата аҥаардас оройуоннга, республикаҕа эрэ буолбакка, бүтүн Советскай Союз үрдүнэн киэҥник суураҕырар. Кини кыра оҕо эрдэҕиттэн кылааннаах күндү түүлээх кыыллары бултааһын эриирпгэр-мускуургар үөрэнэн бултуур ньыма уустуктарын баһылаабыт, баай опыты мунньуммут аатырыан аатырбыт булчут.

Василий Софронович Өлөнүөк өрүһүн салаата «Биириктэ» диэн итиэннэ Анаабыр өрүһүгэр кыра Куонаапканан түһэр «Үһүмүүн» диэн бултуур учаастакларга отуттан тахса сыл бултаата.

Кырдьаҕас булчут өр сылларга эриллэн муспут опытыттан кырсаны уонна кырынааһы бултааһын ньымаларын түһүнан бу курдук кэпсиир:

Кырсаны бултааһын

Күһүн кырсаны бултааһын көҥүллэнээтин кытта бултуур учаастакпар баар буор паастары питэлээһини саҕалыыбын. Буор паас сир кырсыттан үрдүк гына оҥоһуллар (оҥоһуллуута син биир мас сохсо күрдүк). Паааһы питиэх иннинэ аан бастаан тула өттүнээҕи хаарын ыраастыыбын, үрэх архааныттан тыал куруук түһэр өттүн кичэйэн дэхсилээн тантайан кэбиһэбин, оччоҕуна паас питиллибит сиригэр түспүт хаар муньуустубат, сунту тыалынан атын өттүгэр аһарыллар.

Ити кэнниттэн паас сис маһын хоҥноробун, сэлпитин (туруору анньыллыбыт мастар) иһиниэҕи үммүт отун ыраастыыбын итиэннэ сис мас түһэр тэллэҕэр сыа хаары кутан дэхсилибин уонна кыраламмыт балык мэҥиэни тарҕата уурабын.

Паааһым кылыытын маҥан кылынан хатан оҥоробун итиэннэ кырса таарыйдар эрэ эстэр гына паас тэллэҕиттэн испинскэ хаатын үһүнуттан арыый үһүн гына кылыылаан пааспын питэбин. Итинник ньыманан пиҥиллибит буор пааска, эбэтэр хаарынан оҥоһуллубут күлүөмэҕэ түбэспит ханнык баҕарар кырса мэҥиэни сиэри баттатыах тустаах.

Буор паастары, хаар күлүөмэлэри сотору-сотору кэрийэн кыраһа хаардарын ыраастаан биэрии хаар типпэтигэр улахан көдьүүстээх. Ардыгар паастарга, күлүөмэлэргэ уруллубут мэҥиэлэри кырынаастар кэлэн сиэччилэр. Ол иһин питиллибит паастар, күлүөмэлэр аттыларыгар хаарынан бүгүл оҥорон, кинини дьөлө хаһан, мэҥиэлээн капкааннары питэбин. Оччоҕуна итиннэхэ кэлбит кырынаас капкаанҥа хайаан да иҥнэр. Итинник ньыманы тутуннахха кырынаас пааска уруллубут мэҥиэни сиэн табыллыбат.

Кырсаны бултааһыҥга быһа түһэттэриини мин эмиэ туттабын. Кинини оҥоруу сүрдээх боростуой. Суон соҕус икки титириги охторон сулуубун иккиэннэрин тэҥ гына (үһүн паас сиһиттэн арыый кылгас буолар) быһабын. Иккилии тоҕоҕо маһынан бас уонна атах өттүн туттарабын. Биир маһа алын, биирэ үөһэ саба түһэр буолуохтаах. Кылыы маһа иккиләр. Биирин төбөтүгэр мэҥиэ батары анньыллар, биирэ ити маска үктэнллэн, үөһээги саба түһэр маска ыйоннөрүллэр. Быһа түһэттэрии мастар үрэхтэр, үрүйэлэр, хонуулар тыа өттүнээҕи саҕаларыгар питиллэллэр. Манна эмиэ быһа түһэттэрии пс өттүн хаара ыраастаныллыахтаах.

Капкаанынан кырсаны бултааһын эмиэ уустук. Маныаха мин түөрт суол ньымалары туттабын.

Бастакытынан. Кырса атаҕа кылгас буолан халыҥ хаардаах сылга ас көрдүү сылдьан сыарҕа суолун устун ардыгар айаннааччы. Итинник түбэлтэҕэ суол мэһэйдээх, табыгастаах сириттэн көрөн, сыарҕа сыгааҕын аҥаар суолугар бүөлүү мастары туруору анньыллар, оччоҕуна кырса иккис суолга тахсыахтаах, суол ороҕор уһаты икки пружиналаах капкааны питэн уурабын, кумааҕыны хайыта тыытан капкаан тылыгар тарҕатабын итиэннэ сыа хаарынан биллибэт гына сабабын, капкаан ойоҕоһунан обургу мэҥиэни хаарга батары анньабын. Кырса мэҥиэни сулбу тардан ылаары капкаанҥа иҥнэр.

Кырса ааспыт суолун кэлэн иһэр кырса хайаан да батыһааччы. Кини бастакы кырса сиэлбит сиригэр сиэлэр, хаампыт сиригэр хаамар. Маннык орох суолга капкааны питиигэ сүрүн сатабылы туттуохха наада.

Сыарҕанан эбэтэр миннэринэн айаннаан иһэн кырса суолун көрдөхпүнэ, кини суолун ырааҕынан ойоҕолото айанныыбын. Табабын тохтотон табыгастаах сириҥэн көрөн, сатыы хааман кырса суолугар тийэбин. Кырса суолун икки ардынан бэркэ сэрэнэн дьөлө хаһабын, ойоҕоһунааҕы хаары кыратык хаһыйан ону тобулан, дьөлө хаһыллыбыкка сөп түбэһиннэрэн капкааммын питэн суолга туора угабын уонна капкааны эмиэ кумааҕыны хайытан тэлгээн баран сыа хаарынан чараас гына таммалатан сабабын, сыа хаар тоҥмот, онон айаннаан иһэр кырса өйдөөбөккө хаарга тирэнэбин диэн капкаанҥа хаптарар.

Иккиһинэн. Хаарынан улахан бүгүл оҥоһуллар. Бүгүлү түөстүү хаарын тарыйан тантайан баран, улаҕаа өттүн дьөлө хаһыллар, онно мэҥиэ уруллар итиэннэ капкааны утары иитиллэр. Капкаан биллибэт гына хаарынан сабыллар. Кырса мэҥиэ сытын ылаат, бүгүл хаар чөмөхтөммүт үрдүгэр ыстанан тахсар да, мэҥиэни сулбу тардаары капкаанҥа түбэһэр.

Үсүһүнэн. Үрэх, үрүйэ, хонуу саҕаларыгар хаары чөмөхтүү тантайан капкаан уурулларыттан арыччы обургу хантаҕай гына бүгүлү оҥоробун ити ортотугар биллибэт, көстүбэт гына бэркэ кичэйэн капкааны уһаты иитэбин уонна үрдүнэн бытархай мэҥиэни тарҕатабын Кырса мэҥиэни ичигэстээн сиэри капкаанҥа иҥнэр.

Төрдүһүнэн. Хаары кэтит соҕус гына төгүрүччү күрдьэн эмиэ бүгүл оҥорон баран, бүгүлү алын өттүттэн арыый үрдүгүнэн күрдары дьөлөн хоробон оҥоробун. Ити иһиҥэр уһаты капкааммын иитэн сыа хаарынан сабаат, кини үрдүнэн эмиэ бытархай мэҥиэни тарҕата кутабын. Кырса ас көрдөөн сүүрэкэлии сылдьан тыал хотуттан мэҥиэ сытын билэ охсоот, хаарынан оҥоһуллубут хороонҥо тийэн аһаары хаптарар.

Кырсаны бултааһыҥга өр сыллаах үлэм опытыттан көрдөххө, итинник суол сүрүн ньымалары туттар ордук табыгастаах. Хаарынан бүгүл оҥорон капкааны бултка иитии туһата диэн—кинини түһэр хаар да, тибии да типпэт, ол иһин хаар бүгүлү оҥоһуллар. Кырсаҕа ити үөһэ ыйыллыбыт ньымаларга 3 уонна 5 №-дээх капкааннары маассабайдык туттабын. Итинник капкааннарга иҥнибит кырсалар ханнык да дьиппиэгэ суох өлөллөр.

Кырынааһы бултааһын

Төһөҕө даҕаны кырынаастар кутуйахтаах сиргэ дэлэйээччилэр, үөскээччилэр. Кинилэр сайыҥҥы бириэмэҕэ кутуйаҕы үгүстүк тутан мастар, силиргэхтэр быыстарыгар үгүстүк хаһаанан кыһыҥҥы аһылыктарын тэринээччилэр. Кырынаастар кыһынын сирин үрдэ куурбут, курунгнаах, алыы (маардаах, оттоох) сирдэргэ кыстааччылар.

Күһүҥҥү кэмҥэ кырынаастыыр учаастак үрэҕин өрө өттүттэн кэрийэн төһө кырынаас үөскээбитин быһа холуйан билиэххэ сөп Кырынаас ойон ааспыт суолун көрөөт, онно тута хаары хаһыйан кыра бүгүл оҥоһуллуохтаах. Оҥхой хаһан кыра мэҥиэни бырааҕыллар уонна онно 2 №-дээх капкааны иитэн аҥаар буутун туруору, биирдэрин—олох гынан уруллар. Капкаан үрүүнэн бүгүл хаарга икки сиҥньигэс маһы батары анньан баран, онуоха кумааҕыны тэниччи уурун бэрэн хаарынан сабыллар. оччоҕуна түһэр хаар капкааны саба түспэт. Капкаан мэҥиэтэ ыраахтан көстүмтүө буолар.

Уйаларыттан тахсан кырынаастар ас көрдүү бароыт суоллара бэлиэ буолааччы. Ол күрдүк туора-маары ойуоккалаан суоллуурлар. Бултаан -алтаан тотон, аһылыгын соҕон дьиэтигэр төннүбүт суола көнө, ойуута кыараҕас буолааччы. Атыыр уонна тыһы кырынаастары атахтарын суолуттан эндэппэккэ билиллэр. Атыыр кырынаас суола киэҥ итиэннэ бөдөҥ, оттон тыһытын гиэнэ сиҥньигэс, кыра буолаллар.

Күндү түүлээх кырынаастар быһа көтөн ааспыт суолларыгар хас да капкааны ыраах -ыраах сириттэн көрөн иитэлиэххэ сөп. Киэҥ учаастакка кырынааһы бултааһыны хардары-таары ыытар ордук табыгастаах, оччоҕуна мэҥиэлээх капкаанҥа кэлбит кырынаас булгу үгүстүк иҥниэхтээх.

Кырынаас сүрдээх ингэлээх, толлуганна суох кыыл. Ол иһин кинини 2 №-дээх капкаанынан, ардыгар 3 №-дээх капкааны уокка сиэтэн мөлтөтөн бултаныллар. Үс сыллааҕыта эдэр эрдэхпиттэн бултаабыт Биириктэбиттэн итиннник ньымалары туттан үс сүүсчэкэҕэ чугаһыыр кырынааһы бир сезоҥҥа өлөрбүтүм.

Ардыгар кыһыҥҥы бириэмэҕэ өрүс, үрэх уулара уолар, итиннэ балык хааттаран өлөр. Муус хаһа ыстаммытынан кырынаастар кирэн балыкка ордуулана аччылар. Итиннник хоонхуну буллахпына кырынаастар муус анныгар киирэр суолларыгар капкааннары эмиэ мэҥиэлээн иитэлиибин.

Саҥа бултуу кэлбит учаастакпар ханнык бултаарын билээри гыннахпына (суолларын сонордуу барбакка эрэ) мэҥиэни хаар үрдүгэр онон -манан көстүүлээх сирдэргэ уурталыыбын. Итинник түбэлтэҕэ кырынаастар баар буоллахтарына сарсыныгар мэҥиэҕэ хайаан да кэлээччилэр.

Бултуур учаастакка баар кырынаастары бултаан бүтэрбэккэ эрэ атын учаастакка көһүүнү мин таһаарбаппын. Онон бир кэлим бултуучаастагын чаастарынан арааран бултааһын ордук табыгастаах буолар. Кырынаастар хаһан даҕаны үөрдэччилэрэ суохтар, биирдиилээн тус-туспа сылдьалларын ордорооччулар. Ардыгар ордук кулун тутар саҕаланыытыгар кырынаастар кэккэлэһэ ойуоккалаһааччылар.

Кырынаастар муус устар ыйга иссэллэр, сүүллэрэ киирэр, ити кэмҥэ тыһылаах атыыр кырынаастар киэҥ сири тэлэйэн сырсааччылар. Сааскы ыйдарга кырынаас суола үксээбит бултуур учаастактарга кырынаастар төрөөн-уһаан элбиллэр, сайынын ас мунньунан күһүҥҥү бириэмэҕэ олохсуйаллар.

Бултаах сири үөрэтии уонна мэҥиэни бэлэмнээһин

Бултаах сирдэри сириҥэн үөрэтиҥэ улахан бөлөҕө буолуоҕун уурабын. Туох ханнык иннинэ хайа баҕарар түүлээхтэр элбэх кутуйахтаах, булка наадалаах аһылыктаах сиргэ үөскүүллэр, тэнийэллэр. Булт сайынны кэмҥэ үөскүүрүн билгэлээн билиҥэ табыгастаах кэминэн сааскы бүтэһик ыйдар буолаллар.

Күндү кылааннаах түүлээхтэр ити кэмҥэ бултаах учаастка хайа туһаайыытынан кэлиилэрин-барыыларын көрөн билиллиэхтээх. Кырынаастар, кырсалар атахтарын суоллара үгүстүк ойууламмыт учаастагар күһүнүн ити түүлээхтэр төрөөн-уһаан дэлэйээччилэр.

Маны сэргэ булт сезона саҕаланыан иннинэ, сайынны ыйдарга бултуур учаастакпар паастары, чааркааннары, капкааннары өрөмүөннүүр, сороҕор эбии тэриллэри саҥа оҥостор үгэстээхпин. Ити сылдьан кутуйахтар үөскээн тэнийбит сирдэрин сиһилии чинчийэн көрөбүн. Бу миэхэ күһүнүн бултуурбар улахан көдьүүһү биэрэр.

Бултааһыҥҥа саамай кылаабынайынан түүлээх үөскээһинин билии, кинини табыгастаахтык бултааһын буолар.

Кырынааһы, кырсаны элбэхтик кыдыйыыга мэҥиэни сатабыллаахтык оҥоруу сүҥкэн суолтаны ылар. Сайынны ыйдарга булка бэлэмнэнии үлэҕэ учаастакпар балыктаан, кинини сытытан мэҥиэ оҥостобун. ньаалбаан иһиккэ балыгы кутабын итиниэхэ сибиэһэй эти уонна кыра бурдугу эбэн хаппахтаан сытытабын. Маннык оҥоһуллубут мэҥиэ сыта ыраахтан биллэр буолар.

Түүлээхтэр олохсуйан үөскүүлларин иннитэн, көҥдөй мас иһигэр балыгы симэн баран аһаҕас өттүн бүөлүүбүн, оччоҕуна кырынаастар мас хайаҕаһыттан тахсар мэҥиэ сытыгар саантаан ыраах учаастагынан тилийэ сүүрбэккэ олохсуйаллар. Мас көҥдөйүгэр симэр мэҥиэни бултуур учаастакпар үксүгэр кэриэтэ оҥоробун.

Кырынааска да, кырсаҕа да саамай үчүгэй мэҥиэнэн сибиэһэй да, сытыйбыт да балык буолар.

* * *

Советскай Союзка биллэр булчут Василий Софронович Софронов бултааһыҥҥа үгүс сыратын биэрбит үлэтин опыттара итинниктэр. Таб. Софронов кэнники биэс сыл устатыгар 116.179 солкуобайдаах бастыҥ хаачыстыбалаах «сымнаҕас кыһыл көмүһү» төрөөбүт Ийэ дойдутугар туттаран, туспаах былаанын 481 бырыһыан толордо.

Ф. Михайлов.

Редактор М. Л. БАИШЕВ.

РЕДАКЦИЯ АДЫРЫҺА: Саха АССР, Өлөнүөк оройуона. Редакцияҕа киирэр сурукка араспаанньаны, ааты, аҕа аатын толору суруллуохтаах.

Заказ № 260. Оленекская районная типография. Тираж 400